

KARBOĞAZI SAVAŞI'NDA ESİR ALINAN FRANSIZ TABURU VE KAYIP BAYRAK MESELESİ*

TEKİN İDEM**

ÖZ

I. Dünya Savaşı'ndan sonra Çukurova bölgesinin elde tutulmasını sağlamak hususunda son derece stratejik bir öneme sahip olan Pozantı, 27 Aralık 1918'de “Verdün Kahramanı” olarak da bilinen Binbaşı Mesnil komutasındaki güçlendirilmiş bir tabur vasıtasıyla işgal edilmiştir. Milli Kuvvetlerin Adana'da teşkilatlanması sonrasında bu derece stratejik öneme sahip olan bir yerin Fransız işgali altında kalmasına izin verilmek istenmemiştir. Pozantı Kuşatması neticesinde Binbaşı Mesnil, taburu ile Pozantı'yı terk etmek zorunda kalmıştır. Milli Kuvvetlerin Karboğazi'nda kurdukları pusu neticesinde 200'ün üzerinde kayıp veren Fransız taburu 23 subay ve 650 eri ile teslim olmak zorunda kalmıştır.

Milli Mücadele tarihimizde 40 kişilik bir kuvvetle elde edilen bu zafer, Cumhuriyet döneminde Yeni Adana Gazetesi imtiyaz sahibi Ahmet Remzi Bey (Yüreğir) ile Türk Sözü Gazetesi imtiyaz sahibi Ferid Celal Bey'i (Güven) karşı karşıya getirmiştir. Farklı konularda daha öncesinde de karşılıklı suçlamaların yöneltildiği bu iki gazeteden Türk Sözü Gazetesi'nin “Menil Taburunun Bayrağı” başlıklı haberi ile esir Fransız tabur bayrağının Ahmet Remzi Bey tarafından Fransızlara satıldığı iddiası konuyu bambaşka bir boyuta taşımıştır. Bahsi geçen iddianın amacı halk nazarında Ahmet Remzi Bey'i itibarsızlaştırmaktır. Tartışmalar halkın ilgisini çekmiş, siyasetçiler ve halk uzun süre Tabur Bayrağı meselesi ile meşgul olmuş ve sorun mahkemeye taşınmıştır. 13 Temmuz 1930 tarihli bir haber ile başlayan

* Bu makalede Etik Kurul kararı gerektiren bir çalışma bulunmamaktadır. / There is no study that would require Ethical Committee approval in this article.

** Dr. Öğretim Üyesi, Batman Üniversitesi, Batman/ TÜRKİYE, tekin.idem@batman.edu.tr
ORCID: 0000-0001-6374-9762

Tabur Bayrağı tartışması 15 Ocak 1932'de Adana Asliye Ceza Mahkemesi'nin kararına kadar devam etmiştir.

Bu çalışmada iki gazete arasındaki iddiaların ve suçlamaların tamamının incelenmesi yerine sadece Fransız Tabur Bayrağı'nın akıbeti ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Çalışmada, birincil kaynak olarak; Türk Sözü ve Yeni Adana Gazeteleri ile olayın şahitleri içerisinde yer alan şahısların anılarından istifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ahmet Remzi Bey (Yüreğir), Ferid Celal (Güven), Yeni Adana Gazetesi, Türk Sözü Gazetesi, Mesnil Taburu.

THE FRENCH BATTALION TAKEN CAPTIVE IN THE KARBOGAZ WAR AND THE LOST FLAG ISSUE

ABSTRACT

Pozantı, which had a very strategic importance in ensuring the holding of the Çukurova region after World War I, was occupied by a fortified battalion commanded by Major Mesnil, also known as the “Hero of the Verdün” on December 27, 1918. After the organization of the National Forces in Adana, it was not desired to allow a place of such strategic importance to remain under French occupation. As a result of the siege of Pozantı, Major Mesnil had to leave Pozantı with his battalion. The French battalion, which had lost over 200 people as a result of the ambush established in the Karbogaz by the National Forces, had to be surrendered with 23 officers and 650 soldiers.

This victory, which was achieved with a force of 40 people in the history of National Struggle, confronted Ahmet Remzi Bey (Yüreğir), the owner of the *New Adana Newspaper* in the Republican period and Ferid Celal Bey, the owner of the *Turkish Word Newspaper*. The article titled “Flag of Mesnil Battalion” in the *Turkish Word Newspaper*, one of these two newspapers, which were directed against mutual accusations in different subjects and the claim that a French battalion flag was sold to the French by Ahmet Remzi Bey, brought the issue to a different dimension. The aim of this claim is to discredit Ahmet Remzi Bey in the public eye. The discussions attracted the attention of the public, politicians and the people were busy with the Battalion Flag issue for a long time and the problem was brought to court. The Battalion Flag discussion, which started with news dated 13 July 1930, continued until 15 January 1932, when the Adana Criminal Court of First Instance decided.

In this study, instead of examining all the allegations and accusations between two newspapers, only the fate of the French Battalion Flag was tried to be revealed. In the study, as the primary source, *the Turkish Word* and *the New Adana Newspapers* and the memoirs of the persons who took part in the witnesses of the incident were utilized.

Keywords: Ahmet Remzi Bey (Yüreğir), Ferid Celal (Güven), New Adana Newspaper, Turkish Word Newspaper, Mesnil Battalion.

GİRİŞ

I. Dünya Savaşı'nın ardından imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması'nın 7. maddesi gereğince İtilaf Devletleri, Osmanlı Devleti'nin elde kalan son topraklarını işgal etmeye başlamışlardır. İşgaller, İngiliz ordusunun Irak ve Suriye Cephesi'nde bulunması nedeniyle ilk olarak güney sınırlarımızda başlamıştır. 11 Aralık 1918'de Dörtyol, 17 Aralık 1918'de Mersin ve 19 Aralık 1918'de Adana İtilaf Devletleri'nin işgaline uğramıştır.

Mütareke hükümlerine göre sadece Toros Tünelleri'nin işgal edilmesi gerekirken stratejik bir öneme sahip olan Pozantı şehri 27 Aralık 1918'de, I. Dünya Savaşı'nda Almanlara karşı kazandığı başarıları sebebiyle "*Verdün Kahramanı*" olarak bilinen Binbaşı Mesnil^{1*} komutasındaki güçlendirilmiş bir tabur tarafından işgal edilmiştir².

İşgalin ilerleyen günlerinde Çukurova bölgesinde Müslüman halka karşı gerçekleştirilen Ermeni ve Fransız katliamları, türlü hukuksuzluklar ve esaret altında yaşamak istemeyen Türk Milletinin bağımsızlık arzusu silahlı direniş güçlerinin oluşmasına neden olmuştur. Sivas Kongresi sonrasında Adana bölgesi Ankara'daki Kolordu Komutanı Ali Fuat Paşa'nın emrine verilmiş ve bu silahlı direniş güçlerinin teşkilatlı bir yapıya kavuşturulması sağlanmıştır. Adana Milli Mücadelesi, Doğu ve Batı Kilikya Umum Komutanlıkları adı altında iki bölgeye ayrılmış ve Batı Kilikya Umum Komutanlığı'na asıl adı Jandarma Yüzbaşı Ali Ratip olan *Tekelioğlu Sinan* getirilmiştir. Bölgede Milli Kuvvetlerin teşkilatlı bir yapıya kavuşturulması sonrasında Fransız ve Ermeni birliklerine karşı üst üste başarılar elde edilmeye başlanmıştır.

Milli Kuvvetlerin Hacıkırı, Kelebek, Durak ve Belemelik istasyonlarını ele geçirmesi üzerine Binbaşı Mesnil idaresindeki Fransız taburunun Ada-

¹ **Türk İstiklal Harbi Güney Cephesi**, Genelkurmay ATASE Yayınları, Ankara 2009, s. 91, 92.

* **Binbaşı Mesnil**: Birinci Dünya Savaşı'nda "*Verdün Kahramanı*" olarak tanınan E. Mesnil, bacağından yaralanmış nişanlar almış bir Fransız subayıdır. Fransızların Adana'yı işgali sırasında takviyeli bir taburun komutanı olarak Pozantı'nın işgalinde görevlendirilmiştir. 28 Mayıs 1920'de 42 kişilik Türk müfrezesi tarafından taburu ile birlikte esir edilmiştir. Kayseri'deki esaret günlerinden sonra Eylül 1921'de Ankara Antlaşması öncesi serbest bırakılmıştır. Binbaşı Mesnil, 24.06.1924 tarihinde Coblenz'de vefat etmiştir. Taha Toros, **Kurtuluş Savaşı'nda Çukurova**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001, s. 320, 321.

² Kemal Çelik, **Milli Mücadele'de Adana ve Havalisi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1999, s. 273, 274.

na'daki karargah ile bağlantısı kesilmiştir³. Hatta; Belemelik'in Milli Kuvvetlerce ele geçirilmesi sırasında buradaki Fransız Hastanesi'nde hastabakıcılık yapan Binbaşı Mesnil'in eşi Bayan Mesnil de esir edilmiştir⁴. Fransızların Pozantı'daki askeri varlığını ortadan kaldırmak amacıyla Niğde'deki 11. Tümen Komutanı Yarbay Mümtaz Bey tarafından Milli Kuvvetlere gönderilen 7 maddelik bir talimatla Pozantı kuşatması başlatılmıştır. 1 Nisan 1920'den itibaren Pozantı kuşatması esnasında çeşitli tarihlerde yapılan saldırılarda Fransızlara ciddi kayıplar verdirilmiş fakat kesin zafer bir türlü kazanılamıştır⁵. Kuşatma esnasında Tekelioğlu Sinan tarafından daha fazla kayıp vermeden teslim olmaları hakkında mektuplar gönderilmişse de Binbaşı Mesnil bu taleplere askerlik geçmişindeki başarılı kariyeri sebebiyle olumsuz cevap vermiştir⁶. Yarbay Mümtaz'dan sonra 11. Tümen Komutanlığına getirilen Yarbay Mehmet Arif döneminde de Pozantı kuşatması devam ettirilmiştir. 6 Mayıs 1920 tarihli saldırıda Pozantı'nın ele geçirilmesine çok yaklaşılmışsa da 11. Tümen'in Düzcü'de başlayan isyanı bastırmakla görevlendirilmesi, Sinan Paşa'nın Kavaklıhan'da taarruza geçecek olan Fransızlara karşı Pozantı'daki kuvvetlerin bir kısmını Karaisalı'ya sevk etmesi üzerine Pozantı kuşatmasından sonuç alınamamıştır⁷. Fransızlar ise Pozantı'da sıkışmış kuvvetlerine yardım göndermek istemişlerse de II. Kavaklıhan Muharebesi'nde mağlup olmaları sebebiyle bunda muvaffak olamamışlardır. Aynı şekilde Antep'te Fransızları güç duruma sokan karışıklıkların yaşanması, Pozantı'ya göre Antep'in daha önemli olması nedeniyle Albay Gracy'e daha fazla zayıf vermeden Tarsus'a geri dönmesi emredilmiştir⁸. Fransız General Duflex tarafından Pozantı'daki Binbaşı Mesnil'e; "Yardım kuvvetlerimiz düşman müdahalelerini yaramadılar. Bunu tekrarlayacağımıza imkân olup olmadığını bilemiyoruz. Yiyecek ve mermileriniz sizi bir karar almaya mecbur ediyorsa taşınacak herşeyi imha ile bir huruç hareketi yapınız. Edindiğimiz bilgiye göre Kemalist kuvvetlerin çoğunluğu Çamalan ve Tarsus arasındadır. Bu sebeple

³ Çelik, a.g.e., s. 275.

⁴ Toros, a.g.e., s. 144.

⁵ Çelik, a.g.e., ss. 276-280.

⁶ Tekelioğlu Sinan Paşa ile Binbaşı Mesnil arasındaki mektuplaşmalar için bk: **Kuvayı Milliye Komutanı Tekelioğlu Sinan Bey'in Günlüğü**, Genelkurmay ATASE Yayınları, Ankara, 2012, s. 18, 25, 37, 88, 130.

⁷ Çelik, a.g.e., s. 280.

⁸ Kasım Ener, **Çukurova'nın İşgali ve Kurtuluş Savaşı**, Berksoy Matbaası, İstanbul 1963, s. 57.

Batıdan Karacailyas-Mersin'e doğru gitmeye çalışın, bütün düşüncelerimiz sizinledir." talimatı verilmiş; duruma göre teslim olmak ya da kuşatmadan kurtulmak için tercih Binbaşı Mesnil'e bırakılmıştır⁹.

Binbaşı Mesnil, aldığı bu emir üzerine Milli Kuvvetlere teslim olmak yerine 25 Mayıs gecesi Çuğbeli'ndeki zayıf kuşatma birliklerini yarararak taburu ile birlikte Mersin'e doğru hareket etmiştir¹⁰. Mesnil Taburu'nun yolu karıştırması üzerine girmiş oldukları Panzınçukuru Köyü'nden *Hatice* isimli bir kadın ve *Kumcu Veli* namında bir erkeği yanlarına kılavuz olarak ilerlemeye çalışmışlardır. Bir fırsatını bularak Fransızlardan kurtulan *Kılavuz Hatice* durumu Milli Kuvvetlere bildirmiş ve *Kumcu Veli*'nin Fransızları Karboğazı'na götüreceğini söylemiştir¹¹. Batı Kilikya Umum Komutanlığı, Karaisalı Jandarma Komutanı Jandarma Üsteğmen Hasan Akıncı'dan (Karaafet) düşmanın Mersin'e ulaşmasını engellemek için bir an önce harekete geçmesi talimatını vermiştir. Üsteğmen Hasan Akıncı komutasındaki "Karabomba Müfrezesi" adı verilen 40 kişilik* müfreze ile Karboğazı'ndaki sarp arazide giriş çıkışları tutularak kuşatılan Fransızlara yoğun ateş açılmıştır. Bu ateş karşısında ağır kayıplar veren ve bir çıkış yolu bulamayan Binbaşı Mesnil'in teslim olmaktan başka çaresi kalmamıştır¹². Türk tarafına teslim olmak istediğini bildiren Binbaşı Mesnil iyi derecede Fransızca bilen Teğmen Besim tarafından karşılanmış ve Panzınçukuru Köyü'ndeki Jandarma Üsteğmen Hasan Akıncı'ya götürülmüştür. Buradaki müzakereler neticesinde 29 Mayıs 1920 saat 3.30'da taraflar arasında teslim protokolü imzalanmıştır¹³.

Karboğazı Savaşı'nda 1 Binbaşı (Mesnil), 3 yüzbaşı, 1 tabip yüzbaşı, 5 teğmen, 522 er ve 150 yaralı ile 3 top, 28 makineli tüfek, çok sayıda tüfeğin ele geçirildiği görülmüştür¹⁴. Daha sonra Bayan Mesnil de bu esirlere dahil edilmiş ve Kayseri'ye gönderilmişlerdir. İçlerinde Binbaşı Mesnil ve eşinin de bulunduğu Kayseri'deki esir Fransızlar, Ankara Antlaşması için

⁹ Ener, a.g.e., s. 57; Süleyman Hatipoğlu, **Orta Toros Geçitlerinde Türk-Fransız Mücadelesi (1915-1921)**, Mustafa Kemal Üniversitesi Yayınları, Antakya 1999, s. 96.

¹⁰ Çelik, a.g.e., s. 281.

¹¹ Selahattin Tansel, **Mondrost'tan Mudanya'ya Kadar**, C. III, MEB Yayınları, İstanbul 1991, s. 214, 215.

* Müfrezenin sayısı farklı kaynaklarda 42, 44 olarak gösterilmektedir.

¹² Hatipoğlu, a.g.e., s. 97.

¹³ Çelik, a.g.e., s. 285.

¹⁴ Ener, a.g.e., s. 63.

Franklin Boullion ile mutabakat sağlanması üzerine Eylül 1921'de serbest bırakılmışlardır¹⁵.

Türk arşivlerinde teslim protokolü hakkındaki bu derece önemli bir belgeye ulaşılamamışsa da Taha Toros, Fransa'da ziyaret ettiği Binbaşı Mesnil'in eşinden protokolün Fransızca nüshasını almış ve Türkçe'ye tercüme ettirmiştir. Fransızca nüshasına göre taraflar arasında 9 maddelik bir protokol yapıldığı görülmüştür¹⁶. Protokol maddelerinde daha sonradan iki farklı siyasi parti mensubunu karşı karşıya getirecek olan "Tabur Bayrağı" konusu, bayrağın nasıl muhafaza edileceği vb. konularında bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür.

13 Temmuz 1930 tarihinde Türk Sözü Gazetesi'nde yayınlanan Fransızlardan ele geçirilen Tabur Bayrağı'nın Ahmet Remzi Bey'de bulunan ve müzeye teslim edilmesi istenen mektup ile başlayacak ve 15 Ocak 1932'de tamamlanacak olan Fransız Tabur Bayrağı davası uzun bir süre hem Adana kamuoyunu hem de Vakit, Cumhuriyet, Hakimiyet-i Milliye ve diğer gazetelerdeki haberler ile ülke kamuoyunu meşgul edecek bir davaya dönüşecektir. Tabur Bayrağı iddiaları ile ilgili yaşanan gelişmeler, Türk Sözü ve Yeni Adana gazeteleri vasıtasıyla takip edilmeye çalışılmıştır. Bu iki gazetenin bazı nüshalarında eksiklikler tespit edilmişse de bunlar tamamlanamamıştır. İddialar ve mahkeme süreci gazete haberlerinin dışında, Adana Milli Mücadelesi'ne öncülük eden şahısların yazdıkları anılar, günlükler, hatıralar da incelenerek ele alınmaya çalışılmıştır. Ahmet Remzi Bey'in çocuklarından Çetin Remzi Bey ile görüşülerek bayrak davası, Türk Sözü-Yeni Adana çekişmesi ya da Ahmet Remzi-Ferit Celal çekişmesinin neye dayandığı ortaya konulmak istenmişse de kendisi bu konulardan haberdar olmadığını beyan etmiştir. Ahmet Remzi Bey milletvekilliği için Ankara'da bulunduğu 1946-1950 yılları arasında kendisinin de şahit olduğu üzere pekçok defa Ferit Celal Bey ile görüştiklerini ve arada bir soğukluk olmadığını ifade etmiştir.

Çalışmamızda; yaklaşık 15 ay süren bu süreçte Fransız taburunun esir edilmesi sırasında ele geçirilen bir bayrak var mıydı? Bayrak ele geçirildi ise bunun Ahmet Remzi Bey'e teslim edilmiş miydi? Ahmet Remzi Bey tarafından iddia edildiği gibi bu bayrak Fransızlara satılmış mıydı soruları cevaplanmaya ve Adana tarihinde pek bilinmeyen bir olay ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Yeni Adana ve Türk Sözü gazetelerinin tarihsel süreçleri ve bu

¹⁵ Damar Arıkoğlu, **Hatıralarım**, Tan Gazetesi ve Matbaası, İstanbul, 1961, s. 122.

¹⁶ Toros, **a.g.e.**, s. 366, 367.

gazetelerin kurucuları Ahmet Remzi Bey ve Ferit Celal Bey'in kısa biyografilerine yer verilmek suretiyle iki gazete arasındaki rekabet daha anlaşılır biçimde ifade edilmeye çalışılmıştır.

I. Yeni Adana ve Türk Sözü Gazeteleri

21 Aralık 1918'de Adana'nın işgalinden sonra Milli Mücadele lehine kamuoyu oluşturmak ve halkı bilinçlendirmek maksadıyla Ahmet Remzi Bey ve arkadaşları tarafından bir gazete çıkarılması kararlaştırılmıştır. 25 Aralık 1918'de "Adana" ismiyle yayın hayatına başlayan gazete, 3. sayısı sonrası işgal güçleri tarafından kapatılmıştır. Ahmet Remzi Bey ve arkadaşı Avni Bey, yeni bir imtiyaz alarak gazeteyi "Yeni Adana" ismiyle çıkartmaya devam etmiştir. Gazetenin 8. sayısından sonra işgal kuvvetleri Hayat Matbaası'nı basarak çalışanlarını tutuklamışlardır. Böylece Yeni Adana'nın ilk yayın hayatı son bulmuştur¹⁷. Ahmet Remzi Bey, hakkındaki yakalama kararı üzerine Adana'dan firar etmiş; Boğazlıyan, Kayseri, Niğde'de bulduktan sonra Karaisalı'nın düşman işgalinden kurtarılması üzerine buraya gelmiştir. Milli Mücadele'nin propaganda ihtiyacını karşılamak üzere 25 Temmuz 1920'de Karaisalı'nın Kelebek tren istasyonundaki terk edilmiş vagonlarda 9. sayısı yayınlanmak suretiyle Yeni Adana gazetesi yeniden yayın hayatına başlamıştır¹⁸. Adana'nın işgalden kurtarılması üzerine Adana'da çıkarılan gazete 1951 yılında Ahmet Remzi Bey'in vefat etmesi üzerine oğlu Çetin Remzi Yüreğir'in imtiyaz sahipliğinde yayın hayatına devam etmiştir. Adana basın hayatının önemli gazetelerinden birisi olan Yeni Adana gazetesi günümüzde de aynı isim ve imtiyaz sahibiyle yayın hayatına devam etmektedir.

Gazetenin kurucusu ve ilk imtiyaz sahibi Ahmet Remzi Bey; 1892'de Adana'da dünyaya gelmiştir. İlk ve orta öğrenimini Adana'da tamamlamıştır. Adana'daki Turan ve Numune-i Edep İlkokullarında öğretmenlik ve idarecilik görevlerinde bulunmuştur¹⁹. Osmanlı Devleti'nin son döneminde azınlık isyanları ve milliyetçilik hareketlerine karşı Türkçülük fikir akımının Adana'daki savunucularından birisi olmuştur. 1915 yılında seferberlik ilan edil-

¹⁷ İbrahim İslam, **Milli Mücadele'de Yeni Adana Gazetesi**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 1995, s. 10, 11.

¹⁸ Tekin İdem, "Ahmet Remzi Yüreğir'in Hayatı ve 8. Yasama Dönemi Meclis Faaliyetleri", **Tarih Okulu Dergisi**, Yıl 8, S XXII, Haziran 2015, s. 329, 330.

¹⁹ İdem, a.g.m., s. 325.

ce yedek subay olarak askere alınan Ahmet Remzi Bey, Adana-Tepebağ'daki askeri dikimevinde müdürlük görevini yürütmüştür. Daha sonra Şam'daki VII. Ordu Komutanlığı'nda yedek subay olarak görev yapan Ahmet Remzi Bey, Mondros Mütarekesi'nden sonra Adana'ya dönmüştür²⁰. Adana'nın işgal günlerinde VII. Ordu'dan kalan silahların Müslüman ahaliye dağıtılması organizasyonunda görev alan Ahmet Remzi Bey'in evinde gizlediği silahlar işgal kuvvetlerince ele geçirilmiştir²¹. Silahların bulunması ve hakkında idam kararı alınması üzerine gizlice Adana'dan kaçan Ahmet Remzi Bey "Kilisli Yusuf" takma adıyla Boğazlıyan ve Kayseri'de saklanmıştır. Sivas Kongresi'nden sonra Mustafa Kemal Paşa ile Kayseri'de görüşen Ahmet Remzi Bey, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ne bağlı olarak "Kilikya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti"ni kurmuştur²². Cemiyetin çalışmalarını Niğde ve Karaisalı'dan sonra Pozantı'da devam ettiren Ahmet Remzi Bey Pozantı Kongresi'nden sonra Adana vilayet teşkilatında belediye meclis üyeliğine seçilmiştir²³. Kurtuluştan sonra tekrar Adana'ya dönen Ahmet Remzi Bey Müdafaa-i Hukuk Üyeliği, Belediye Meclis Üyeliği, Tayyare Cemiyeti Reisliği gibi görevlerde bulunmuştur²⁴. Türkiye'nin çok partili hayata geçiş denemelerinden olan Serbest Cumhuriyet Fırka'nın Adana teşkilatlanmasında aktif rol oynayan Ahmet Remzi Bey, partinin Adana il başkanlığı görevini de yürütmüştür. Partinin kapatılmasından sonra CHP'ye dönen Ahmet Remzi Bey; VIII. Dönem (1946-1950) TBMM'ye CHP Seyhan milletvekili olarak seçilmiştir²⁵. 1950 seçimlerinde CHP Seyhan milletvekilliği için yeniden aday olmuşsa da Seyhan'da Demokrat Parti'nin kazanması üzerine aktif gazeteciliğe dönüş yapmıştır. 4 Ekim 1951'de Galata Köprüsü'nde bir aracın çarpması sonucu ağır yaralanan Ahmet Remzi Bey 7 Ekim 1951'de vefat etmiştir²⁶.

²⁰ Tekin İdem, **Adana Vilayeti Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Ahmet Remzi (Yüreğir) Bey**, Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hatay 2004, s. 42.

²¹ **Yeni Adana**, 05.01.1953.

²² İzzet Öztoprak, "Adana ve Çevresinde Müdafaa-i Hukuk Çalışmaları", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C VIII, S 22, Kasım 1991, s. 130.

²³ Yusuf Ayhan, **Mustafa Kemal'in Pozantı Kongresi ve Adana'nın Kurtuluşu**, İpek Matbaası, Adana 1963, s. 84.

²⁴ **Ahmet Remzi Yüreğir Tercüme-i Hal Belgesi**, TBMM Arşivi Devre 8, Sicil No: 1481.

²⁵ İdem, a.g.m., s. 331.

²⁶ **Türk Sözü**, 9 Ekim 1951.

Adana'nın tarihe ışık tutan önemli gazetelerinden Türk Sözü ise, 1 Ocak 1924 tarihinde Adana'da yayın hayatına başlamıştır²⁷. Gazete'nin sahibi ve başyazarı Ferit Celal Bey'dir²⁸. Dava Vekili Fahri Bey, Ferit Celal Bey, Baki Tonguç, Macit Güçlü, Tefik Can ve Nevzat Bey gibi Adana'nın önemli simaları çeşitli dönemlerde Türk Sözü gazetesi mesul müdürlük görevini yürütmüşlerdir. Gazetenin yayın hayatı 1966 yılında sona ermiştir²⁹. Gazetenin imtiyaz sahibi ve başyazarı Ferit Celal Bey, 1894'te İstanbul'da dünyaya gelmiştir. İlk ve orta öğrenimini Adana'da tamamladıktan sonra İstanbul Hukuk Fakültesine kaydolmuştur. Üçüncü sınıfta iken I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesi üzerine yedek subay talimğâhına alınmıştır. 1918 yılına kadar yedek subay talimğâhında öğretmenlik ve bölük komutanlığı görevlerinde bulunmuştur. Daha sonra İran ve Azerbaycan bölgesinde cephede görev yapan Ferit Celal Bey, mütarekenin imzalanmasından sonra Adana'ya dönmüştür. Fransızlar aleyhinde faaliyette bulunan şehir teşkilatına katılan Ferit Celal Bey, 1920 yılında Adana'dan kaçmak suretiyle Milli Kuvvetlere katılmıştır. Muhtelif bölgelerde grup komutanlığı yaptıktan sonra hastalığı sebebiyle cephe gerisine çekilmiştir. Cephe gerisinde iken Yeni Adana gazetesinin çıkarılmasına katkıda bulunmuştur³⁰. Gazetede "Dündar" takma adı ile yazılar yazmıştır. Adana'nın işgalden kurtarılması sonrası şehre dönen Ferit Celal Bey Türk Ocağı Adana İl Başkanlığı ve çeşitli gençlik teşkilatlarında başkanlık görevlerini üstlenmiştir.

III. Dönem (1927-1931) Urfa milletvekili seçilen Ferit Celal Bey; IV. Dönem (1931-1935) Mersin ve V. Dönem İçel milletvekili olarak TBMM'de görev yapmıştır. 24 Kasım 1975'te vefat eden Ferit Celal Bey 26 Kasım'da İstanbul Zincirlikuyu Mezarlığı'nda defnedilmiştir³¹.

Bir dönemler Yeni Adana Gazetesinin imtiyaz sahipliği (Ahmet Remzi Bey) ve başyazarlığını (Ferit Celal Bey) birlikte yaparak Adana basın hayatında birlikte çalışan ve arkadaş olan bu iki şahsiyetin aralarının ne zaman ve nasıl açıldığı bilinmemekle birlikte ikili arasındaki çekişme adı geçen iki gazetenin yayın politikalarına da yansımıştır. Kayıp bayrak tartışmaları

²⁷ Berna Toprak, **Harf Devrimine Kadar Adana Türk Sözü Gazetesi (1927-1928)**, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa 2018, s. 6.

²⁸ İsmail Tefik, **Adana Vilayet Matbuatı**, Hariciye Matbaası, İstanbul 1932, s. 7.

²⁹ Toprak, a.g.t., s. 6, 7.

³⁰ **Ferit Celal Güven Tercüme-i Hal Belgesi**, TBMM Arşivi Devre 5, Sicil No: 164.

³¹ Toprak, a.g.t., s. 10, 11.

başlamadan önce de Türk Sözü Gazetesi'nde Ahmet Remzi Bey hakkında olumsuz yayınlar yapılmaktaydı. Örneğin bayrak meselesinden hemen önce Ahmet Remzi Bey tarafından Karaisalı yakınlarındaki Çotlu Köyü'nde yaklaşık 1.000 dönümlük araziye el koyduğu hakkında uzun bir süre Türk Sözü gazetesinde yayın yapılmıştır³². Aynı şekilde Yeni Adana'da da gerek Ferit Celal Bey hakkında gerekse Adana Belediyesi hakkında olumsuz yayınlar yapılmaktaydı³³.

II. Kayıp Bayrak Davası, Gazete Haberleri ve Mahkeme Süreci

13 Temmuz 1930 tarihli Türk Sözü Gazetesinde yayınlanan “Menilin Bayrağı” başlıklı yazı ile Mesnil Taburundan ele geçirilen ve o sırada Karaisalı Levazım Müdürü olarak görev yapan Ahmet Remzi Bey'e verilen bayrağın müzeye teslim edilmesi hakkındaki bir yazı ile yaklaşık bir buçuk yıl devam edecek olan tartışma başlatılmıştır³⁴. Türk Sözü Gazetesi'nin yaptığı bayrağın teslim edilmesi hakkındaki çağrıya Yeni Adana Gazetesi tarafından cevap verilmemesi hakkında 17 Temmuz'da okuyucu mektupları paylaşılmış ve gazetenin sessizliğinin hayretler uyandırdığı şeklindeki bir haberle konu gündemde tutulmaya çalışılmıştır³⁵.

O tarihlerde Yeni Adana Gazetesi bayrak iddialarına bir cevap vermemiştir. Serbest Cumhuriyet Fırkasının kurulması sürecinde Adana'da aktif bir rol üstlenmiş olan Ahmet Remzi Bey, Yeni Adana gazetesinin yayın politikasını da Serbest Cumhuriyet Fırkası ve Fethi Bey haberlerine ağırlık vererek belirlemiştir³⁶. Ahmet Remzi Bey'in yeni partiye taraftar olması ve yayın politikasını bu yönde oluşturması üzerine Türk Sözü Gazetesi ile iplerin kopmasına neden olacak biçimde şahsı hakkında 5 Eylül tarihinde “Kancık Siyaset” başlıklı bir haber yapılmıştır. Gazetenin haberine göre; CHF kontenjanından Adana Tayyare Cemiyeti üyeliğine seçilen Ahmet Remzi Bey'in yeni parti kurma çalışmalarını desteklemesi, bir taraftan da CHF sayesinde elde ettiği üyelikleri devam ettirmesi “ikiyüzlülük” olarak tanımlanmıştır³⁷. Mevcut

³² Bkz. **Türk Sözü** 2, 3,4, 6, 7, 8 Temmuz 1930 Tarihli Nüshalar.

³³ **Yeni Adana**, 3, 29 Haziran ve 1, 2, 4, 6, 8 Temmuz 1930 Tarihli Nüshalar.

³⁴ **Türk Sözü**, 13 Temmuz 1930.

³⁵ **Türk Sözü**, 17 Temmuz 1930.

³⁶ Bk. **Yeni Adana**, 11, 12, 13, 14, 17, 18, 19, 21, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30 Ağustos Tarihli Nüshalar.

³⁷ **Türk Sözü**, 5 Eylül 1930.

habere Yeni Adana gazetesinden cevap veren Ahmet Remzi Bey “*Açık ve Merdane Siyaset*” başlıklı yazısında; Tayyare Cemiyeti üyeliğinin CHF konjenanından kaynaklanmadığını; milletin malı olan bir cemiyetin bir siyasi partinin malı gibi görülmesinin yanlış olduğunu belirtmiştir³⁸.

Türk Sözü; “Bir Kariimiz Ahmet Remzi Beyden Çok Haklı Bir Sual Soruyor” başlıklı yazısında S.F. adı ile gönderilen bir mektup paylaşmıştır. Mektupta 40 Adanalının Verdün Zaferi ile meşhur bir taburun bayrağını esir ettiğini, ilk yazının üzerinden 2 aydan fazla zaman geçmesine rağmen hala bir cevap verilmemesinin Ahmet Remzi Bey’in bayrağı Fransızlara sattığını akıllara getirdiğini yazmıştır. Bayrağın akıbetinin ne olduğu hakkında Ahmet Remzi Bey’den bir cevap istenmiştir³⁹. “Bayrağı Ahmet Remzi Bey’e Gönderen İbrahim Bey de Soruyor” başlıklı, Kethüdazade İbrahim Bey’in gönderdiği mektupta; Mesnil Taburu’ndan esir edilen bayrağın Hasan Bey ve Besim Bey tarafından Karaisalı Levazım Müdürü olarak görev yapan Ahmet Remzi Bey’e gönderildiğini, bayrak hakkında kendisinin bir açıklama yapmaması halinde bayrağın şahsi menfaatlere kurban edildiği sonucunu çıkaracaklarına yer verilmiştir⁴⁰. Aynı gün iddialar hakkında gazetesine bir beyanat veren Ahmet Remzi Bey; kendisine teslim edilen bir bayrak olmadığını, şahsı hakkında karalama kampanyası yürütüldüğünü ve iddiacılar hakkında mahkemeye gideceğini belirtmiştir⁴¹. Bu beyanat üzerine 7 Ekim tarihli Türk Sözü nüshasında “Mahkemeye Müracaat Dedikoduyu Yok Etmez Ancak Vereceğin Cevap İş Görür” başlıklı yazı ile cevap verilmiş ve tabur bayrağına ne olduğu sorusu tekrarlanmıştır⁴². Yeni Adana’nın tabur bayrağı hakkında yeni bir yayın yapmaması üzerine 8 Ekim’de “Memleket Senden Menil Taburunun Bayrağını İstiyor” ve 10 ve 11 Ekim’de ise “Menil Taburunun Bayrağını Hakikaten Yok Ettin mi?” başlıkları ile tabur bayrağı konusu gündemde tutulmaya çalışılmıştır⁴³.

9 Ekim tarihli Yeni Adana gazetesinde “Çıkardığınız Şaiyanın Nasıl Bir Yalan Olduğunu Size İtiraf Ettireceğiz” başlıklı yazıda; particilik sebebiyle ayrı yerlerde durduğu için kendisi hakkında bu iftiralar atıldığını, bu

³⁸ **Yeni Adana**, 7 Eylül 1930.

³⁹ **Türk Sözü**, 5 Ekim 1930.

⁴⁰ **Türk Sözü**, 6 Ekim 1930.

⁴¹ **Yeni Adana**, 6 Ekim 1930.

⁴² **Türk Sözü**, 7 Ekim 1930.

⁴³ **Türk Sözü**, 8, 10, 11 Ekim 1930.

şahıslarla mahkemede görüşüleceği belirtmiştir. Ahmet Remzi Bey ayrıca kim olduğunu söylemeden bazı Türk Sözü idareci ve çalışanlarının Milli Mücadele günlerinde nasıl düşmanla iş birliği yaptığını açıklayacaklarını da beyan etmiştir⁴⁴. Ahmet Remzi Bey'in Yeni Adana gazetesinde yaptığı parti farklılığı sebebiyle bu iftiralara maruz kaldığı beyanı üzerine 12 Ekim'de "Bayrak ne Oldu" başlıklı Türk Sözü haberinde; Ahmet Remzi Bey'e aralarındaki fırkacılık sebebiyle bu soruyu sormadıklarını, bayrağın kendisinde olduğu hakkındaki belgeler sebebiyle bu kadar ısrarcı olduklarına dair haber yapmışlardır⁴⁵.

20 Ekim tarihli Türk Sözü'nün "Buna Ne Dersiniz Cesaretiniz Var mı?" başlıklı yazısında ise 112 numaralı her köşesinde bir hilalin bulunduğu bayrağın temsili fotoğrafı kullanılarak Ahmet Remzi Bey'e bir takım sorular yöneltilmiştir. Fotoğrafını kullandıkları bayrağı evinde kimseye gösterip göstermediği, bayrağın kırmızı meşinden iki tarafı kalın üç tarafı astarlı kenarında sırma ile hilallerin olduğu ve ortasında 112 numarası yazdığını bilip bilmediğini, bayrağı Türk Ocakları Adana il başkanlığına vermeyi taahhüt etmesine rağmen sonradan bunu niçin yapmadığı sorulmuştur⁴⁶.

Ahmet Remzi Bey'in Türk Sözü'nün yaptığı bayrak haberi üzerine "Demek ki Bayrak Onlarda" adı ile Yeni Adana'da yayınlanan açıklaması⁴⁷ üzerine 22 Ekim tarihli Türk Sözü gazetesindeki "Bayrağı Ne Yaptın Ahmet Remzi Bey" başlıklı yazıda; 8 yıl önce Adana İstihbarat Müdürü iken Yeni Adana gazetesini arşivinden faydalanarak böyle bir haber yapıldığını, bu durumun bayrağın kendilerinde olarak yorumlanamayacağı haberini yapmışlardır⁴⁸.

Türk Sözü gazetesi "Serbest Fırkanın Adana'daki Lideri(!) Ahmet Remzi Bey" başlıklı yazıda Ahmet Remzi Bey'in tabur bayrağı konusunu netleştirmeden Adana'da siyaset yapamayacağını yazarak Ahmet Remzi Bey'i siyasetten itibarsızlaştırmak istemiştir⁴⁹. Gazete 29 Ekim tarihli "Niçin Yeni Adana Koleksiyonunu Noterliğe Veremiyorsunuz?" başlıklı haberinde ise Ahmet Remzi Bey'in daha önce söz vermesine rağmen Yeni Adana'nın geçmiş sayı-

⁴⁴ Yeni Adana, 9 Ekim 1930.

⁴⁵ Türk Sözü, 12 Ekim 1930.

⁴⁶ Türk Sözü, 20 Ekim 1930.

⁴⁷ Yeni Adana, 21 Ekim 1930.

⁴⁸ Türk Sözü, 22 Ekim 1930.

⁴⁹ Türk Sözü, 24 Ekim 1930.

larını incelenmesi için notere veremediğini, çünkü bu durumun tabur bayrağı meselesinde gazetenin iddialarını doğrulayacağından korktuğunu belirtmiştir⁵⁰. Nitekim 4 ve 5 Kasım tarihli sayılarında “Menil Taburunun Memlekette Kalan Bayrağını Söyle Nasıl Yok Ettin” başlıklı yorumsuz bir haberle Ahmet Remzi Bey hedef alınmıştır⁵¹.

Yeni Adana gazetesi “Türk Sözcüleri Adalet Huzurunda Yalan ve İsnadın Hesabını Verecekler” başlıklı yazı ile Ahmet Remzi Bey’e karşı kayıp bayrak meselesi yüzünden yalan beyanda bulunarak hakaret ettiği gerekçeyle Türk Sözü gazetesi Mesul Müdürü Baki Tonguç’un TCK 480. madde gereğince cezalandırılması için dava açıldığı haberini okuyucusuyla paylaşmıştır⁵². Türk Sözü ise “Dava Edildik” başlıklı yazıda; Ahmet Remzi Bey’in kendilerini yaptığı yayınlar sebebiyle dava ettiğini belirtmiştir. Bu davanın, gerçeği ortaya çıkarması açısından gazetenin yöneticileri tarafından memnuniyetle karşılandığını beyan etmişlerdir⁵³. “Türk Efkarı Umumiyesinin Bu Bayrak Hakkındaki Kararı Nedir?” başlıklı yazısında gazetenin Ankara muhabirinden gelen telgraflar paylaşarak; kayıp bayrak meselesinin sadece Adana gündemini meşgul etmediği, Cumhuriyet, Vakit, Hakimiyet-i Milliye gazeteleri ile diğer yerel gazetelerde de yakından takip edildiği ve yayınlar yapıldığı belirtilmiştir⁵⁴. Haberin devamında bu konunun araştırılması için bir milletvekilinin Meclis’e önerge vereceği belirtilmiştir*.

Gazetenin “Bir Şahit” başlıklı haberinde Fransız taburunun esir edilmesi sırasında Fransızca bildiği için Binbaşı Mesnil ile ilk görüşmeyi yapan İhtiyat Mülazımı Besim Bey’den gelen mektup yayınlanmıştır. Besim Bey mektubunda taburu bizzat kendisinin teslim aldığını ve bayrağı Ahmet Remzi Bey’e teslim ettiğini belirtmiştir*. Gazetenin aynı günkü bir başka yazısında ise; Ahmet Remzi Bey’in açtığı davanın o gün (20 Kasım) başlayacağı oku-

⁵⁰ **Türk Sözü**, 29 Ekim 1930.

⁵¹ **Türk Sözü**, 4, 5 Kasım 1930.

⁵² **Yeni Adana**, 7 Kasım 1930.

⁵³ **Türk Sözü**, 9 Kasım 1930.

⁵⁴ **Türk Sözü**, 14 Kasım 1930.

* Bu konu hakkında o sırada milletvekili olmasına rağmen Urfa milletvekili Ferit Celal Bey bir önerge vermemiştir.

* Besim Bey’in bu mektubu hakkında Ahmet Remzi Bey; mektubun Besim Bey’in Ankara’ya gitmesi üzerine Ferit Celal bey tarafından hazırlanarak kendisine imza ettirildiğini iddia etmiştir. İlerleyen günlerde Besim Bey mektupta yer alan iddialarını inkâr edecek, bayrağı görmediğini beyan edecektir.

yucuyla paylaşılacaktır⁵⁵. Davanın ertesi günü “Davayı Sükut Ettirdi” başlıklı yazıda; Ahmet Remzi Bey’in saat 9.00’da başlayan davaya geç kalması üzerine davacının hakkından vazgeçmesi olarak kabul edilip Adana Asliye Ceza Mahkemesi tarafından davanın düşürüldüğü bilgisi paylaşılmıştır⁵⁶.

Türk Sözü 23 Kasım tarihli nüshasında “Yalan Yazarken Bari Allahtan Korkunuz” başlıklı yazıda; davanın düşmesi hakkında Ahmet Remzi Bey’in Yeni Adana’ya verdiği beyanatın yalan olduğu iddia edilmiştir. Ahmet Remzi Bey; *saat 9’da başlayacak olan dava için mahkemeye geldiğini ve mahkeme salonunda kimse hazır olmadığı için davanın gününü yanlış hatırlıyorum gerekçesiyle mahkeme salonundan ayrıldığını* iddia etmiştir. *Daha sonra davanın gün ve saatini yanlış hatırlamadığını, bu yüzden mahkeme salonuna tekrar gittiğini fakat bu sefer de hâkimin davacının hakkından vazgeçtiği gerekçesiyle davayı düşürdüğünü* belirtmiştir. Ahmet Remzi Bey’in bu açıklamalarını “yalan” olarak okuyucuya duyuran gazete, Ahmet Remzi Bey’e şu soruyu sorarak “Hadi sen yanlış hatırladığın için mahkeme salonundan gittin. Peki ya avukatın neden duruşma saatinde hazır bulunmadı?” diyerek Ahmet Remzi Bey’in anlattıklarının yalan olduğunu iddia etmiştir. Yine kayıp bayrak hakkında da Ahmet Remzi Bey’in yalancı şahitlikle suçladığı Konya İnhisar Memurlarından Mebruk Yaşar Efendi’ye ait bir mektup paylaşılmıştır. Mebruk Yaşar mektubunda; Karaisalı Levazım Müdürü olan Ahmet Remzi Bey’in yanına gittiğinde bayrağı depoda gördüğünü yazmıştır. Ayrıca Adana’nın kurtuluşundan sonra Ahmet Remzi Bey’e bayrağı sorduğunda; bayrağın kendisinde olduğunu söylediğini ve kendisinin de bayrağı hükümete teslim etmesi gerektiği şeklinde Ahmet Remzi Bey’i uyardığını mektubunda dile getirmiştir⁵⁷.

Türk Sözü Gazetesi’nde İhtiyat Mülazımı Besim Bey’den gelen bir mektup daha paylaşılmıştır. Besim Bey mektubunda; Mesnil Taburunu Hasan Akıncı ile birlikte esir aldığını orada esir alınan bayrağın bir değil iki tane olduğunu bayrağın birinde 112 rakamı olup diğerinde ise bir el işareti olduğunu belirtmiştir. Binbaşı Mesnil’in esir alınan tabur giderken yanlarında bulunan bayrakla yürümek istememesi ve bu durumun Hasan Akıncı tarafından kabul edilmesi üzerine bayrağın kılıfına kaldırıldığını ifade etmiştir. Karaisalı’da Sinan Paşa, Kaymakam Saadettin Bey ve Yüzbaşı Baha’ya esirlerin teslim

⁵⁵ **Türk Sözü**, 20 Kasım 1930.

⁵⁶ **Türk Sözü**, 21 Kasım 1930.

⁵⁷ **Türk Sözü**, 23 Kasım 1930.

edildiğini; bu sırada Karaisalı Levazım Müdürü olan Ahmet Remzi Bey'e bayrakların bizzat kendisi tarafından teslim edildiğini ifade etmiştir⁵⁸. Mektubun devamında ise Yeni Adana Gazetesi matbaasında Ferit Celal Bey'le Milli Mücadele günlerini konuşurken ortamda bulunan Ahmet Remzi Bey'in; sancağın kendisinde olduğu ve Türk Ocağı'na hediye edeceği dile getirilmiştir*. Gazetenin "Kayıp Olan Bayrak" başlıklı haberinde Ankara muhabirinin gönderdiği bilgiye göre Cumhuriyet Gazetesi'nin kayıp bayrak meselesini ilk sayfasında haber yaptığı belirtilmiştir. Bu konunun artık sadece Adanalıların meselesi olmadığı, Ahmet Remzi Bey'in mahkemeye gitmemesi sonrasında tüm ülkenin dikkatini çektiğini, Adana milletvekillerinin kayıp bayrak meselesini Meclis'e taşımak için neyi beklediklerini merak ettiklerini yazmıştır⁵⁹.

Yeni Adana Gazetesi'nde "Hakikatı Dinleyiniz" başlıklı yazıda Türk Sözü Gazetesi'nin iddialarına karşılık Yeni Adana koleksiyonunu incelemeleri için kendilerini davet ettikleri fakat inceleme için kimsenin gelmediği beyan edilmiştir. Ayrıca elindeki belgelerle Mesnil Taburunu kendisinin esir ettiği herkesçe bilinen Hasan Akıncı'ya açık çağrıda bulunularak bu konu hakkında bildiklerini anlatması istenmiştir⁶⁰. Yeni Adana Gazetesi'nde "Mesnil Taburu Bayrağı" başlıklı yazıda daha önce bu konu hakkında çağrı yaptıkları Hasan Akıncı'dan gelen bir mektup paylaşılmıştır. Hasan Akıncı Yeni Adana Gazetesi'ne gönderdiği mektubunda; *bayrak meselesinin gazete sütunlarında halledilebilecek bir konu olmadığını, kendisinin bu konuda cevabını tahkikat esnasında kullanacağını* bildirmiştir⁶¹. Aynı gazetede "Şahide Bakın" başlıklı yazıda; Besim Bey'in Ahmet Remzi Bey'i düelloya davet ettiği mektup paylaşılmıştır. Mektubun sonunda geçen "İstiklal Harbi Birinci Derecede Cinneti Harbiye İle Malül Zabit Besim" sözlerinin de etkisiyle Ahmet Remzi Bey, Besim Bey'in mektubunu deli saçması olarak nitelendirmiştir⁶². Yine gazetede "Hasan Bey'in Mektubu" başlıklı yazıda; daha önceden paylaşılan mektubun Türk Sözü Gazetesi tarafından Hasan Akıncı kendi lehine

⁵⁸ **Türk Sözü**, 25 Kasım 1930.

* Ferit Celal Bey, TBMM'de soru önergesi vererek kayıp bayrak konusunun araştırılmasını istemediği gibi şimdikiye kadar bayrak meselesi ile ilgili bir yorum yapmamış, şahitliklerinde kendisini destekleyen insanları gönderdiği bir mektupla savunmamıştır.

⁵⁹ **Türk Sözü**, 28 Kasım 1930.

⁶⁰ **Yeni Adana**, 30 Kasım 1930.

⁶¹ **Yeni Adana**, 1 Aralık 1930.

⁶² **Yeni Adana**, 2 Aralık 1930.

şahitlik yapmadı diye eleştirdiklerini oysaki adı geçen kişinin bu mektupla Türk Sözü'nün yaptığı yanlışı yüzüne vurarak bu kadar hassas bir meselenin gazete sütunları yerine mahkemede görülmesi gerektiğini ve kendisinin de orada konuşacağını yazmıştır⁶³.

7 Aralık tarihli Türk Sözü'nün “Bayrak Yok Olur mu?” başlıklı yazısında; Ahmet Remzi Bey'e karşı yaptıkları yayınların amacına ulaştığı, konunun hükümetin dikkatini çektiği ve kayıp bayrak konusunda tahkikata başlandığı bilgisi okuyucuyla paylaşılmıştır.

Yeni Adana Gazetesi “Yeni Dava” başlıklı haber ile Türk Sözü Gazetesi Mesul Müdürü'nün yalan haber ile Ahmet Remzi Bey'e hakaret ettiği gerekçesiyle dava edildiğini duyurmuştur⁶⁴. Yeni Adana'nın dava açıldığı yönündeki haberini Türk Sözü Gazetesi ise; “Komedyaya Yine Dava Edildik” başlığı ile okuyucusuna duyurmuştur⁶⁵.

Türk Sözü Gazetesi “Siz Ne Diyacaksınız” başlıklı yazıda 26 Kasım tarihli Yeni Adana Gazetesi'nde Ahmet Remzi Bey tarafından şahit gösterilen Müftüzade Ekrem, Mersin borsasında Simsar Kemal, Belediye Tahsildarı Mucurluzade Ahmet, Emekli Yüzbaşı Şükrü, Yüzbaşı Şefik, Bucaklı Hasan ve Misis Müdürü Hulusi Bey'e; bayrak meselesi hakkında bayrağın olup olmadığını evet-hayır diyerek gerçekleri açıklamalarını istemiştir. Ayrıca aynı gün “Besim Beyin Mektupları” başlıklı bir başka yazıda ise Ahmet Remzi Bey'in; “Besim Bey'in mektuplarını Ferit Celal bey yazdı. Ona Ankara'da iken imzalattı” iddialarına tepki gösterilmiştir. Böyle bir şeyi Ferit Celal Bey yapmak istese bile buna Besim Bey'in müsaade etmeyeceğini, Besim Bey'in bu karakterde birisi olmadığı yazılmıştır⁶⁶.

Yeni Adana Gazetesi “Yalan Değil Hakikat” başlıklı yazıda gazetesinin Ankara muhabirlerinden alınan bilgiye göre Ferit Celal Bey tarafından Ankara'ya çağrılan Besim Bey'e daha önceden daktilo ile hazırlanmış olan metnin birkaç satırı okutulduktan sonra esas bayrak meselesi ve Besim Bey hakkındaki iddiaları okumasına fırsat verilmeden imzalatıldığı iddia edilmiştir. Yayınlanan mektuplar sebebiyle Besim Bey'in öfkelenildiği ve bu durum

⁶³ **Yeni Adana**, 3 Aralık 1930.

⁶⁴ **Yeni Adana**, 7 Aralık 1930.

⁶⁵ **Türk Sözü**, 8 Aralık 1930.

⁶⁶ **Türk Sözü**, 14 Aralık 1930.

karşısında Ferit Celal Bey'in özür mahiyetinde "Bir daha seni bu meseleye karıştırmayacağım" sözlerine Ankara'da şahit olan milletvekillerinin olduğu iddia edilmiştir⁶⁷.

Türk Sözü Gazetesi "Davamız" başlıklı yazıda Ahmet Remzi Bey tarafından ikinci defa dava edilen Baki Tonguç'un davasının yarın (20 Aralık 1930) başlayacağı bildirilmiştir⁶⁸.

Yeni Adana Gazetesi "Bayrak Masalı" başlıklı yazıda; Türk Sözü Gazetesi'nin, kendileri tarafından şahit gösterilen şahıslara yaptığı çağrıya karşılık bu şahısların tıpkı Hasan Akıncı gibi sadece mahkemede konuşacaklarını söylediğini yazmıştır⁶⁹.

Türk Sözü Gazetesi'nde yer alan "O Bayrak Muhayyel Değil Bir Hakikattir" başlıklı yazıda, bugüne kadar kayıp bayrak meselesinin niçin canlı tutulduğu anlatılmaya çalışılmış bu konuda pekçok şahit gösterildiği beyan edilmiştir. Kayıp bayrak olayında şahitlik yapanlara karşı Ahmet Remzi Bey'in türlü hakaretler yapmasına karşılık bu sefer şahitlerinin eski tarihli iki yayında yer alan fotoğraflar olduğu ve Ahmet Remzi Bey'in bu fotoğraflara ne diyeceğinin merak edildiği yazılmıştır. Fotoğraflardan ilkinde Sinan Tekelioğlu'nun "Büyük Gazete" de Mesnil Taburu'nun esir edilmesi ile ilgili paylaştığı bir fotoğrafa yer verilmiştir. Bu fotoğrafta daha önceden 112 numara ile temsili bir resmi çizilen bayrağın gözüktüğünü, bayrağın bulunduğu fotoğraf karesinde Ahmet Remzi Bey'in de yer aldığını iddia etmişlerdir. İkinci fotoğrafta ise 31 Mayıs 1339 (1923) tarihinde Adana'da basılan bir Türk Ocağı dergisi olan "Altınyurt" dergisinin ikinci sayısında Mesnil taburunun esaretine dair bir yazıda Ahmet Remzi Bey'in fotoğrafının hemen yanındaki Osmanlıca yazının sonunda; "Taburun müzeyyen bayrağı o zaman Yeni Adana sahibi Ahmet Remzi Bey'e hediye edilmiş ve bu kerre Remzi Bey bayrağı Türk Ocağına vermiştir." sözlerinin geçtiği bilgisi paylaşılmıştır. Şimdiye kadar şahitlik yapanlara inanılmasa da bu sefer şahitlerinin Türk Sözü Gazetesi dışında eski tarihlere ait iki gazeteden alınmış fotoğraflar olduğu ve bu konuda takdirin okuyucuya ait olduğu beyan edilmiştir⁷⁰. Yeni Adana Gazetesi "Türk Sözü Yalancılığın Son Topunu Attı" başlıklı yazıda, ilgili gazete-

⁶⁷ Yeni Adana, 15 Aralık 1930.

⁶⁸ Türk Sözü, 19 Aralık 1930.

⁶⁹ Yeni Adana, 22 Aralık 1930.

⁷⁰ Türk Sözü, 23 Aralık 1930.

de çıkan iddiaları değerlendirmiştir. Bu iddialardan ilki olan Sinan Paşa'nın kullandığı fotoğrafın tahrif edildiğini, Türk Sözü'nde bir askerinin elinde gibi duran bayrağın aslında yerde durduğu ve bunun bir bayrak değil flama tarzında bir şey olduğunu belirtmiştir. Ayrıca askeri usullerin zaten esir alınmış bir birliğin bayrağının bulunmasına müsaade etmeyeceği, buna izin verilse bile bunun yerinin en arka sıralarda değil önde bir yerde olması gerektiğini söyleyerek birinci fotoğrafa bu şekilde cevap vermişlerdir. Yine aynı günkü nüshada Altınyurt Dergisinden alınarak kullanılan bir diğer fotoğrafa ise sonradan eklemeye yapıldığı gerekçesiyle itiraz edilmiştir. Bu fotoğrafın alındığı derginin o tarihlerde Ferit Celal Bey tarafından çıkarıldığı, derginin Yeni Adana matbaasında değil Türk Sözü matbaasında basıldığını iddia etmiştir. Ferit Celal Bey'in pekâlâ İstanbul'daki bir matbaada tek nüsha üzerinde yapacağı bir matbaa hilesiyle bu metinleri ekleyebilecek birisi olduğu, hiç kimseye şahitlik yaptıramayan bu zattan böyle bir hile ile toplumu kandırmasının beklenebileceği yazılmıştır. Altınyurt dergisine sonradan ilave edilen bu satırla Ahmet Remzi Bey'in bayrak kendisindeymiş gibi gösterilmek istenmesine "*Verilmişse daha ne istiyorlar*" diye tepki göstermiştir. Yine aynı gün "Ferit Celal Asker Kaçağı mıdır?" başlıklı bir yazı ile Yeni Adana Gazetesi ilerde kayıp bayrak davası ile birleştirilecek yeni bir davanın da başlaması sağlanmıştır*. 25 Aralık 1930 tarihli Yeni Adana gazetesinde "Mahkemeye" başlıklı yazıda bayrak fotoğrafı ve Altınyurt dergisindeki iddialara 24 Aralık 1930 tarihinde savunma üzerinden devam edilmiştir. *Türk Sözü Gazetesi çalışanları da Kethüdazade İbrahim ve Besim Beyler gibi vasilik oldular* sözleriyle iddiaları ciddiye almadıklarını dile getirmişlerdir⁷¹.

Türk Sözü Gazetesi "Hani Bayrak Yoktu" başlıklı yazıda; bayrak meselesi başladığı günden bu yana bayrağın varlığını inkâr eden Ahmet Remzi Bey'in 25 Aralık 1930 tarihli Yeni Adana Gazetesi'nde bayrağın varlığını kabul ettiğini yazmıştır. Türk Sözü bayrağın ya Türk Ocaklarından çalındığını ya da buradaki birisi tarafından satıldığını, bu iddiaların cevaplanmasını istemiştir⁷². Yeni Adana Gazetesi "Bayraktar Beyler" adlı yazıda 26 Aralık'ta Türk Sözü'nde çıkan bayrak haberine cevap vermiştir. Daha önceden 112 numara ile temsili resmi çizilen bayrak ile sonradan bir askerinin elinde tutulmuş gibi gösterilen,

* Ferit Celal Bey'in asker kaçakçılığı iddiası hakkında Yeni Adana gazetesi tarafından konuyu gündemde tutacak biçimde uzun bir süre yayın yapılmıştır. Bk. **Yeni Adana**, 23, 30 Aralık 1930, 4, 7, 15, 18, 28 Ocak, 16 Şubat, 3, 16 Nisan 1931 tarihli nüshaları.

⁷¹ **Yeni Adana**, 25 Aralık 1930.

⁷² **Türk Sözü**, 26 Aralık 1930.

sapı abanozdan ve beyaz renkli diye tarif edilen bayrağın bir mühendis flaması olduğu dile getirilmiştir. Yeni Adana'ya göre; sonradan paylaşılan fotoğraftaki bayrak iki renge sahipken 112 numara ile paylaşılan fotoğraftaki bayrak ise üç renge sahiptir. Abanoz diye tarif edilen sopanın abanoz olmasına da imkân yoktur. Çünkü abanoz ağacı sadece siyah renkli olur ki burada fotoğrafı paylaşılan sopa beyazdır. Ayrıca bir tüfeğin ucuna geçmesi gerekirken fotoğraftaki sopa bir tüfeğin ucuna geçemeyecek kadar kalındır. Yeni Adana Gazetesi bu iddialarla orada duran şeyin bir tabur bayrağı değil bir mühendis flaması olduğunu iddia etmiştir. Bunun yanında Altınyurt dergisine sonradan eklenen satırlar sebebiyle “madem bayrağı verdik daha ne istiyorsunuz” sözlerinin bayrağın varlığını kabul etti olarak yorumlanmasına da tepki gösterilmiştir. Aynı gazeteğe göre bu sadece bir kinayeydi. Son söz olarak Fransızlardan ele geçirilen bir bayrak olmadığı beyan edilmiştir⁷³.

Türk Sözü Gazetesi “Bayrak Kendisinde” başlıklı yazıda; 4 gündür ortaya konulan belgelerin ve delillerin reddi için Ahmet Remzi Bey'in yaptıklarının kendi içerisinde tezat oluşturduğunu iddia etmiştir. Ahmet Remzi Bey'in bayrak iddiaları karşısında başlangıçtan itibaren;

1. Fotoğrafta rötuş yapıldığını iddia ettiği,
2. Sekiz yıl önce yayınlanan Altınyurt dergisine ilaveler yapıldığını söylediği,
3. Bunun bir bayrak olmayıp mühendis flaması olduğunu söylediği,
4. Bayrağı Sinan, Saadetin ve Hüsnü Beylere inkar ettirdiğini,
5. Polise şahitlik yapmak isteyenleri yalancılıkla itham ederken kendi arkadaşlarının doğru söylediğini iddia ettiği,
6. Bayrak Türk Ocaklarına verilmiş ise kendisinden istenildiğini sorduğu,
7. Türk Sözü Gazetesine hakaret davası açmasına rağmen duruşmaya kendisi gelmediği için davanın düşmesine neden olduğunu yazmıştır.

Bugün ise bayrağı arayan polislerin kendisine ulaşamadığını, Ankara'ya gittiğini ama Türk Sözü Gazetesi olarak bu işin peşini bırakmayacaklarını bildirmiştir⁷⁴.

⁷³ Yeni Adana, 28 Aralık 1930.

⁷⁴ Türk Sözü, 28 Aralık 1930.

Yeni Adana Gazetesi “Sinan Paşa Urfa Mebusu ve Türk Sözü Gazetesi Baş Muharriri Ferit Celal Bey’e Diyor ki” başlıklı yazıda Sinan Tekelioğlu’nun Ferit Celal Bey’e gönderdiği bir mektup yayınlamıştır. Sinan Tekelioğlu mektubunda Ferit Celal Bey’in Ahmet Remzi Bey ile arasındaki mücadeleye ve tartışmaya bugüne kadar hiç dâhil olmadığını fakat bu bayrak tartışması ile Ferit Celal Bey’in “haddini aştığını” dile getirmiştir. Mektubun devamında paylaşılan fotoğraftaki bayrağın Fransızlara ait olmadığını, aksine dikdörtgen şekilli cephe kumandanlığını temsil eden bir Türk flaması olduğunu beyan etmiştir. Yine paylaşılan fotoğraftakilerin de isimlerinin yanlış verildiğini kendisinin dışında fotoğrafta Niğde Jandarma Komutanı Binbaşı Hayri, 11. Fırka Topçu Kumandanı Binbaşı Sami, Yüzbaşı Hidayet ve Yüzbaşı Cemal Beylerin bulunduğunu; fotoğrafın bir Alman mühendis tarafından çekilip tek nüsha çıkarıldığını ve onun da kendisinde kaldığını belirtmiştir⁷⁵.

“Yalancı Şahitler” başlıklı başka bir yazıda ise emekli Kaymakam Ali Rıza ismiyle Türk Sözü’nde paylaşılan mektupta geçen iddiaların yalan olduğunu iddia etmiştir. Ali Rıza Bey’e göre Belemelik’te vagona bulunan atlas bayrağı Madam Mesnil istemiş fakat kendisine verilmemiştir. Bu olaya da Sinan Paşa, Saadettin Bey ve Mustafa Efendi şahit olmuşlardır. Yeni Adana gazetesi ise Ali Rıza Bey’in söylediklerinin yalancı şahitlikten başka bir şey olmadığını iddia etmiştir. Bayrak konusunda cephe kumandanlığını belli etmek için yaptırılan bir flamanın saklanmamasının kabahat olarak görülmesini, bundan kendisinin mesul olmadığını dile getirmiştir⁷⁶.

Yeni Adana Gazetesi “Mebruk Efendi Sen Ne Yüzle Sahneye Çıktın” başlıklı yazıda Yaşar Mebruk’un Milli mücadele günlerinde Çatalan nahiyeye müdürü olarak görev yaparken bir çocuğa tecavüz ettiğini, evli kadınlara sarkıntılık etmiş birisi olduğunu bu yüzden Saadettin Bey tarafından Bahattinzade Mustafa Bey’in evinde 10-15 gün hapis tutulduktan sonra Konya’ya sürgün edildiğini böyle bir şahsın şahitliğinin hükümsüz olduğunu yazmıştır. Gazetenin aynı günkü bir başka haberinde ise “Kuru Tehdit” başlığıyla tecil veya terhis belgesi ibraz edemeyen Ferit Celal Bey’in Ahmet Remzi Bey’e dava açacağını boş bir tehdit olarak nitelendirmiş ve böyle bir dava açılırsa bundan memnun olacağını beyan etmiştir⁷⁷.

⁷⁵ Yeni Adana, 2 Ocak 1931.

⁷⁶ Yeni Adana, 5 Ocak 1931.

⁷⁷ Yeni Adana, 8 Ocak 1931.

9 Ocak 1931 tarihli Yeni Adana gazetesinde “Sancak Dememiş” başlıklı yazıda; Ali Rıza Bey’in Mesnil taburu esir alındığında Belemelik’te olmadığı halde Madam Mesnil ile yaşadığını iddia ettiği bayrak tartışmasına nasıl şahit olduğunu, tabur Kayseri’ye gönderildikten 4 ay sonra Belemelik’e gelen birinin sözlerinin doğru kabul edilemeyeceğini yazmıştır⁷⁸. Gazetenin 11 Ocak tarihli nüshasında “Ferit Celal Bey” başlığını taşıyan yazıda; bir müddet Sinan Tekelioğlu’na şahitlik yapmış olan İhtiyat Zabiti Şahin Kemal’den gelen bir mektup paylaşılmıştır. Şahin Kemal; işgal günlerinde kendilerinin canlarını feda ederek savaşırken Türk Sözcülerinin Adana’da dolaştıklarını, Milli Mücadele için bir söz söylemeye haklarının olmadığını dile getirmiştir. Mektubun devamında; her ne kadar kendisi Fransız taburunun esir edilmesinde orada bulunmamış olsa da askerlerden, köylülerden ya da yaverliğini yaptığı Sinan Paşa’dan esir alınan bayrak ile ilgili bir şey duymadığını beyan etmiştir.

Yeni Adana Gazetesi “Bugün Türk Sözcülerinin Uydurmuş Olduğu Menil Taburu Bayrağı Yalanının Muhakemesi Olacaktır” başlığı ile mahkemenin başlayacağı bildirilmiştir⁷⁹. Mahkemenin ertesi günü ise; “Türk Sözcüleri Bayrak Yalanından Dolayı Adalet Önünde Bocaladılar” başlıklı yazıda; Ahmet Remzi Bey’in Türk Sözü Mesul Müdürü Baki Tonguç hakkında açtığı davanın ilk celsesinin görülmeye başlandığı bildirilmiştir⁸⁰.

Gazete, “Bayrak Yalanı Çıkıyor” başlıklı yazıda 5 Şubat tarihinde görülen davada yaşanan hadiseleri dile getirmiştir. Duruşma esnasında söz alan Ahmet Remzi Bey bu davayı açmalarının esas sebebinin; “Türk Sözü tarafından iddia edilen Fransız taburundan ele geçirilen bir bayrak olduğunun ve böyle bir bayrak varsa bunun kendisine teslim edildikten sonra kendisi tarafından Fransızlara satıldığının” Türk Sözü iddiacıları tarafından ispat edilmesini sağlamak olduğunu belirtmiştir. Daha önce Ahmet Remzi Bey’in açtığı fakat geç geldiği için düşürülen davada toplanan delillerin incelenmesi, sonrasında yaşanan olaylara ait gazete nüshalarının toplanması, soruşturma sırasında yemin etmeden ifade veren tanıkların işlemlerinin hukuka uygun olarak tamamlanması için davanın ileri bir tarihe ertelenmesine karar verilmiştir⁸¹. “Yaşar Mebruk Efendi” başlıklı yazıda ise Türk Sözü Gazetesi’nde

⁷⁸ Yeni Adana, 9 Ocak 1931.

⁷⁹ Yeni Adana, 22 Ocak 1931.

⁸⁰ Yeni Adana, 23 Ocak 1931.

⁸¹ Yeni Adana, 6 Şubat 1931.

“Yaşar Mebruk Efendi” isimli bir şahıs tarafından yayınlanan bir mektupta, Adana Milli Mücadelesi esnasında kendisini önemli görevler yerine getirmiş, Ahmet Remzi Bey’e yardımcı olmuş birisi olarak tanıtmıştır. Bu mektuba verilen cevapta ise Yaşar Mebruk Efendi’nin Adana Milli Mücadelesi’nde önemli görevler üstlenmediği; komuta ettiği birliklerde zafiyetlere neden olduğu hatta “Adanalılar” “Köylüler” diye cephede fitneye sebep olduğu için sözüne itibar edilmeyecek birisi olduğu iddia edilmiştir⁸².

“Türk Sözcüler Dün Mahkemeye Gelmediler” başlıklı yazıda 17 Şubat tarihli davaya Baki Tonguç ve avukatının katılmaması nedeniyle davanın 3 Mart tarihine ertelendiği bildirilmiştir⁸³. “Menil Tabur Bayrağı” adını taşıyan başka bir yazıda 3 Mart tarihinde görülen davada tarafların şahit listeleri paylaşıldı. Asliye Ceza Mahkemesinin Adana’daki şahitler için celpname gönderilerek bir sonraki mahkemede hazır bulunmaları, Adana dışındakilerin ifadelerinin buldukları yerdeki mahkemelerde alınarak Adana’ya gönderilmesi ve iddia edilen tabur bayrağının olup olmadığı hakkında yürütülen tahkikat çerçevesinde ilgili kurumlara yazı gönderilmesine karar verilmiş ve dava ileri bir tarihe ertelenmiştir⁸⁴. Gazetenin, “Nasıl Şehadet Edecekler” başlıklı yazısında; Türk Sözü Gazetesi’nin mahkemeye sunduğu şahitlerin yalancı şahit olduğunu iddia etmiştir. Bu şahitlerin söyleyeceklerinin adı geçen gazetenin yalanlarından türediğini iddia etmişler ve meseleyi tavuğun suyunun suyuna benzetmiştir⁸⁵.

18 Nisan 1931 tarihinde “Menil Tabur Bayrağı” başlıklı yazıda; görülen dava hakkında bir haber yapmıştır. Habere göre davaya Ankara’da olması sebebiyle Baki Tonguç katılmamış ve davanın ertelenmesini istemiştir. Ahmet Remzi Bey’in avukatının sağlık mazereti dışında davanın devamına engel yoktur itirazı üzerine davaya devam edilmiştir. Bir önceki duruşmada Türk Sözü Gazetesi’nin verdiği şahit listesinden kimsenin duruşmaya gelmediği görülmüştür. Ahmet Remzi Bey’in şahit gösterdiği Hulusi Ekrem Bey, Mesnil Taburunun esir alınmasında süvari kumandanı olduğunu; taburu esir alırken esirlerin üstlerini arayanlardan birisi olarak üst aramalarında bile bir bayrak çıkmadığını beyan etmiştir. Bir diğer şahit Şükrü Bey ise; taburun esir alınması sırasında mevki kumandanı olduğunu, iki gün kuşatma altında kal-

⁸² **Yeni Adana**, 10 Şubat 1931.

⁸³ **Yeni Adana**, 18 Şubat 1931.

⁸⁴ **Yeni Adana**, 4 Mart 1931.

⁸⁵ **Yeni Adana**, 5 Mart 1931.

dıktan sonra silahlarını dahi kırarak teslim eden bir taburun bayrağını teslim etmesinin mümkün olmadığını dile getirmiştir. Türk Sözü şahitlerinden Besim Bey ise gönderdiği ifadesinde ; “Böyle bir şeyden haberdar olmadığını” belirtmiştir⁸⁶.

Gazetenin, “Menil Tabur Bayrağı Muhakemesi” başlıklı yazıda; 23 Mayıs tarihinde görülen davadaki şahit ifadelerini okuyucusuyla paylaşmıştır. Taburu esir alan Hasan Akıncı, Sinan Tekelioğlu ve Şefik Bey gönderdikleri tank beyanlarında Fransızlardan ele geçirilen bir bayrak olmadığını bildirmişlerdir. Daha önce Ahmet Remzi Bey’e bayrağı kendisinin verdiği hakkında Türk Sözü Gazetesi’nde mektubu paylaşılan Besim Bey, bayrağı görmediğini belirten bir ifade göndermiştir*. Şahit ifadelerinin bayrağın olmadığı yönünde devam etmesi üzerine Türk Sözü Gazetesi Eski Mesul Müdürü Baki Tonguç; “Bayrak meselesi Ahmet Remzi Bey’in geç gelmesi ile düşen dava ile kapanmıştır. Bu davanın sadece hakaret davası olarak görülmesi gerektiği” yönünde beyanı olmuştur⁸⁷.

Yeni Adana, “Menil Tabur Bayrağı” başlıklı yazıda mahkeme tarafından ele geçirilen Fransız bayrağı olup olmadığının sorulduğu Milli Müdafaa Vekâleti’nden; *ele geçirilen bir bayrak ya da bu yönde bir tutanağın kendilerinde olmadığı* bilgisi paylaşılmıştır⁸⁸.

Türk Sözü Gazetesi “Bu Bayrak Ne Oldu Bunu Soruyoruz” başlıklı yazıda 11 Temmuz tarihli duruşmada Tarsus’tan beklenen evrakın gelmemesi üzerine duruşmanın 25 Temmuz’a ertelendiğini bildirmiştir. Yazının devamında duruşma sırasında Altınyurt dergisinde yer alan fotoğraf ve bayrak meselesi hakkındaki yazının “Şahsi Gazete” olduğu için kabul edilmemesi gerektiği hakkındaki talebin doğru olmadığını; çünkü 27 Mayıs 1339 tarihli idare heyeti kararı ile Altınyurt dergisinin Adana Türk Ocağı yayını olduğunun kabul edildiği, o tarihlerde Ocak başkanının da Ahmet Remzi Bey’in ta kendisi olduğu beyan edilmiştir⁸⁹.

⁸⁶ **Yeni Adana**, 19 Nisan 1931.

* Bu durum aslında Yeni Adana’nın daha önceden iddia ettiği Besim Bey’in mektupları Ferit Celal Bey tarafından yazılmıştır iddialarını güçlendirmiştir.

⁸⁷ **Yeni Adana**, 24 Mayıs 1931.

⁸⁸ **Yeni Adana**, 12 Haziran 1931.

⁸⁹ **Türk Sözü**, 12 Temmuz 1931.

Yeni Adana, “Uydurma Menil Tabur Bayrağı” başlıklı yazıda 13 Ocak 1932 tarihinde görülen duruşmada toplanılan deliller üzerine savcının Baki Tonguç’un cezalandırılmasını istediğini okuyucusuna duyurmuştur⁹⁰. Türk Sözü ise “Karar Bugün Verilecek” başlıklı yazıda; 13 Ocak tarihinde Adana Asliye Ceza Mahkemesinde Baki Tonguç’un Ahmet Remzi Bey’e hakaretten yargılandığı ve aynı davaya daha sonra dahil edilerek Ahmet Remzi Bey ve Tevfik Bey’in Ferit Celal Bey’e hakaretten yargılandığı dava hakkında savcı bu üç şahsın da cezalandırılmasını istemiş ve son savunmalar alındıktan sonra kararın yarın (14 Ocak 1932) açıklanacağı okuyucuya bildirilmiştir⁹¹.

15 Ocak tarihli Yeni Adana Gazetesi’nde “Mahkeme Dün Kararını Bildirdi” başlıklı yazıda; kararı duyurmuştur. Mahkemenin kararına göre; *bayrağın varlığı kanıtlanamamış ve bu bayrağın Ahmet Remzi bey tarafından Fransızlara satıldığı ispatlanamamış olduğundan bu yönde yayın yapan Türk Sözü Gazetesi eski Mesul Müdürü Baki Tonguç’un 15 ay hapis ve 300 lira para cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir. Daha sonraları kayıp bayrak davasıyla birleştirilen Ferit Celal Bey’in asker kaçağı olduğu yönündeki haberler vasıtasıyla Ferit Celal Bey’e hakaret edildiği gerekçesiyle Ahmet Remzi Bey ve Yeni Adana Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Tevfik Bey’e birer yıl hapis ve 200’er lira para cezası verildiği duyurulmuştur*⁹². Türk Sözü ise “Muhakememiz Bitti” başlığı ile mahkemenin sonuçlandığını duyurmuştur. Ferit Celal Bey’in askerliğini yapmadığı iddiaları sebebiyle TCK 480 ve 482. maddeleri gereğince Ahmet Remzi ve Tevfik Beylerin birer buçuk yıl hapis cezası ve 200’er lira para cezası ile cezalandırılmasına Ferit Celal Bey’in de karşılık verecek yayınlar yapması sebebiyle hapis cezalarında 6’şar ay indirimine gidilerek 1 yıl hapis ve 200 lira para cezası ile cezalandırılmalarına karar verilmiştir. Kayıp tabur bayrağı meselesinde Ahmet Remzi Bey’e hakaret ettiği gerekçesiyle Baki Tonguç’un ise 15 ay hapis ve 300 lira para cezası ile cezalandırılmasına karar verildiği okuyucuya duyurulmuştur⁹³.

⁹⁰ Yeni Adana, 14 Ocak 1932.

⁹¹ Türk Sözü, 14 Ocak 1932.

⁹² Yeni Adana, 15 Ocak 1932.

⁹³ Türk Sözü, 15 Ocak 1932.

SONUÇ

Adana Milli Mücadelesi sırasında 40 kişilik bir müfreze ile I. Dünya Savaşı'nda Almanlara karşı kazandığı zafer nedeniyle tarihe Verdün Kahramanı olarak geçen Binbaşı Mesnil'in ve taburunun esir alınması Milli Mücadele döneminin en büyük zaferlerinden birisi olarak tarihteki yerini almıştır. Araştırmamız sırasında böylesine büyük zaferler kazanmış bir millet olarak bu zaferlerin belgelerini, fotoğraflarını ya da maddi anlamda olmasa bile manevi anlamda önem arz edecek eşyalarını toplama ve muhafaza etme noktasında ciddi eksikliklerimizin olduğu görülmüştür. Mesnil Taburu'nun esir alınması sırasında imzalanan iki nüsha protokolün Türk tarafına ait olanının nerede olduğu bilinmezken yaklaşık 16 ay esir tutulduktan sonra ülkesine dönen Bay ve Bayan Mesnil'de bulunan Fransızca protokol tarihe ışık tutmuştur. Özellikle Güney Cephesi olaylarının sistematik biçimde kayıt altına alınamamasında bu bölgedeki mücadelenin Kuva-yı Milliye birlikleri vasıtasıyla yapılmış olmasından da kaynaklandığı görülmektedir.

Pozantı'nın işgalden kurtarılması ve Mesnil Taburu'nun esir alınması olayında yaşanan bir diğer olay da bu tabura ait olduğu söylenen bir bayrağın gerçekten olup olmadığı, var ise kime verildiği ve bu bayrağın akıbetinin ne olduğu konusu uzun zaman yaşanacak bir tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Adana'nın önemli simalarından Milli Mücadele günlerinde Adana Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi, Yeni Adana Gazetesi imtiyaz sahibi ve kısa süreli demokrasi denememiz esnasında Serbest Cumhuriyet Fırkası Adana İl Başkanı Ahmet Remzi Bey (Yüreğir), Türk Sözü Gazetesi imtiyaz sahibi ve aynı zamanda Urfa milletvekili Ferit Celal Bey (Güven) ile karşı karşıya gelmiştir.

Adana'da 1930 Belediye Seçimlerine kısa bir zaman kala Türk Sözü Gazetesi'nin Ahmet Remzi Bey'de bulunan esir tabur bayrağını Milli Mücadele müzesine koymasını istemesi ile başlayacak olan tartışma iki gazete üzerinden yapılacak olan en uzun soluklu tartışmalardan bir tanesi olacaktır. İlerleyen günlerde esir tabur bayrağının Ahmet Remzi Bey tarafından Fransızlara satıldığı yönündeki bir okuyucu mektubu sonrasında karşılıklı satış yerini mahkeme sürecine bırakmıştır. Mahkeme süreci sırasında ortaya konulan belgeler, her iki tarafın da kamuoyunu anlattıklarına inandırmak için çaba sarf etmesi sadece Adana kamuoyunun kayıp bayrak meselesine ilgi duymasına neden olmamış aynı zaman da Cumhuriyet, Vakit, Hakimiyet-i Milliye gibi ulusal gazeteler de bu davanın gidişatını okuyucularıyla paylaşmıştır. Sorun, iki gazetenin iddialarını aşarak ulusal gündemde takip edilen boyutlara ulaşmıştır.

Kayıp bayrak davasının devam ettiği günlerde bu sefer Yeni Adana Gazetesi'nin Türk Sözü Gazetesi imtiyaz sahibi Ferit Celal Bey hakkında asker kaçağı iddiasında bulunması Meclis'i dahi tartışmaların içerisine çekecek yeni bir tartışmanın başlamasına neden olmuştur.

Zaman içerisinde bu iki davanın birleştirilmesi, dinlenen şahitler, kurumlardan istenen belgeler sonucunda 14 Ocak 1932 tarihinde Adana Asliye Ceza Mahkemesi tarafından Türk Sözü Gazetesi eski Mesul Müdürü Baki Tonguç'a Ahmet Remzi Bey'in Fransızlara esir düşen taburun bayrağını sattığı yönündeki yalan haberler nedeniyle 15 ay hapis ve 300 lira para cezası verilmiştir. Ferit Celal Bey'in asker kaçağı olduğu yönündeki Yeni Adana Gazetesi'nde çıkan iddialar içinse Ahmet Remzi Bey ve Yeni Adana Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Tefik Bey'e 1'er yıl hapis cezası ve 200'er lira para cezası verilmesi ile Adana basın tarihinin en uzun soluklu tartışması son bulmuştur.

KAYNAKÇA

I. Arşivler

TBMM Arşivi

II. Süreli Yayınlar

Yeni Adana Gazetesi

Türk Sözü Gazetesi

III. Kitaplar

Arikoğlu, Damar, **Hatıralarım**, Tan Gazetesi ve Matbaası, İstanbul, 1961.

Ayhan, Yusuf, **Mustafa Kemal'in Pozantı Kongresi ve Adana'nın Kurtuluşu**, İpek Matbaası, Adana 1963.

Çelik, Kemal, **Milli Mücadele'de Adana ve Havalisi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1999.

Ener, Kasım, **Çukurova'nın İşgali ve Kurtuluş Savaşı**, Berksoy Matbaası, İstanbul 1963.

Hatipoğlu, Süleyman, **Orta Toros Geçitlerinde Türk-Fransız Mücadelesi (1915-1921)**, Mustafa Kemal Üniversitesi Yayınları, Antakya 1999.

İdem, Tekin, **Adana Vilayeti Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Ahmet Remzi (Yüreğir) Bey**, Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hatay 2004.

İslam, İbrahim, **Milli Mücadele'de Yeni Adana Gazetesi**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 1995.

Kuvayı Milliye Komutanı Tekelioğlu Sinan Bey'in Günlüğü, Genelkurmay ATASE Yayınları, Ankara 2012.

Tansel, Selahattin, **Mondrost'tan Mudanya'ya Kadar**, C III, MEB Yayınları, İstanbul 1991.

Tevfik, İsmail, **Adana Vilayet Matbuatı**, Hariciye Matbaası, İstanbul 1932.

Toprak, Berna, **Harf Devrimine Kadar Adana Türk Sözü Gazetesi (1927-1928)**, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa 2018.

Toros, Taha, **Kurtuluş Savaşı'nda Çukurova**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001.

Türk İstiklal Harbi Güney Cephesi, C IV, Genelkurmay ATASE Yayınları, Ankara 2009.

IV. Makaleler

Öztoprak, İzzet, “Adana ve Çevresinde Müdafaa-i Hukuk Çalışmaları”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C VIII, S 22, Kasım 1991, s. 117-139.

İdem, Tekin, “Ahmet Remzi Yüreğir’in Hayatı ve 8. Yasama Dönemi Meclis Faaliyetleri”, **Tarih Okulu Dergisi**, Yıl 8, S XXII, Haziran 2015, s. 323-351.

